

УДК 378.147(045)

Віталій Рахманов,

доктор педагогічних наук, професор
Національний університет оборони України, м. Київ
<http://orcid.com/0000-0002-7180-4087>

Володимир Коцюруба,

доктор технічних наук, професор
Національний університет оборони України, м. Київ
<http://orcid.com/0000-0001-6565-9576>

DOI: 10.33099/2617-1775/2024-02/126-141

ІНТЕГРАЦІЙНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

У статті розглянуто інтеграційні засади удосконалення нормативно-правових актів щодо підготовки громадян України до військової служби. Це дозволить значно підвищити рівень готовності суспільства до реагування на виникаючі загрози воєнного характеру у майбутньому, збільшити бойовий потенціал держави, за рахунок чого зменшити людські втрати під час ведення бойових дій у сучасних воєнних конфліктах. У статті визначено розвиток системи військової освіти, яка потребує її трансформації шляхом визначення нових підходів до формування структури та змісту, що дасть змогу забезпечити ефективну планомірну реалізацію закріпленого Конституцією України стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в НАТО та Європейському Союзі, забезпечити ЗС України та інші складові сил оборони вмотивованим, професійним і освіченим особовим складом.

Ключові слова: військова освіта; нормативно-правові акти; підготовки громадян України; професійний розвиток.

Постановка проблеми. З метою забезпечення готовності сил оборони України до надання відсічі збройній агресії проти України, досягнення високого рівня операційної сумісності, міжвідомчої взаємодії, координації дій Збройних Сил України та інших складових сил оборони під час планування і проведення спільних операцій на рівні об'єднаних штабів за стандартами та процедурами НАТО, комплектування їх вмотивованим, професійним і освіченим особовим складом, поступового переходу до засад професійної армії є необхідним застосування нових підходів до формування структури і змісту системи військової освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз нормативно-правових документів показав, що правова основа вирішення вказаного питання закладена у Конституції України [1], законах України [2-7], указах Президента України [8-12]. При цьому, у лютому 2022 року розпорядженням Кабінету Міністрів України була схвалена Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки [13].

Мета статті полягає у формуванні інтеграційних засад удосконалення нормативно-правових актів щодо підготовки громадян України до військової служби.

Виклад основного матеріалу. Початок широкомасштабної агресії російської федерації проти України визначив потребу внесення змін до Концепції трансформації системи військової освіти [14] (далі – Концепції) із

врахуванням потреби інтенсифікації реалізації стратегічного курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору. В основу Концепції було покладено вимогу щодо досягнення у максимально стислі строки достатньої взаємосумісності ЗС України та інших складових сил оборони з відповідними структурами держав - членів НАТО, суттєвої активізації реформ, які необхідно впровадити для досягнення відповідності критеріям членства в НАТО [14]. Всеохоплююча оборона України передбачає координацію спроможностей ЗС України, Держспецтрансслужби, Національної гвардії, Держприкордонслужби, Служби безпеки, Управління державної охорони, Держспецзв'язку, розвідувальних органів з можливостями інших складових сектору безпеки і оборони України.

Поглиблений аналіз досвіду реалізації концептуальних підходів і світових тенденцій та досвіду провідних держав - членів НАТО щодо трансформації військової освітньої галузі в умовах високої динаміки змін форм, способів і засобів ведення бойових дій та збройної боротьби, а також поточного стану системи військової освіти свідчить про наявність певних проблем і чинників, які стримують ефективне функціонування системи військової освіти, що зумовлені новими викликами [14], які постали перед суспільством, державою, Збройними Силами та іншими складовими сил оборони.

Наявна система військової освіти не повною мірою забезпечує безперервний професійний розвиток військових фахівців упродовж військової кар'єри, набуття ними нових компетентностей, які дають змогу належно виконувати завдання оборонного планування, сумісного застосування ЗС України та інших складових сил оборони, здійснювати спільні дії у складі об'єднаних органів військового управління, у тому числі разом з відповідними структурами держав - членів НАТО.

До основних причин виникнення зазначеної проблеми [14] належать:

використання застарілих підходів та принципів під час формування структури та змісту військової освіти, недосконалий процес прогнозування її розвитку;

відсутність ефективної багаторівневої системи професійної військової освіти, що забезпечує набуття фахових компетентностей для виконання службових (бойових) функцій відповідно до стандартів НАТО та досвіду ведення бойових дій ЗС України та іншими складовими силами оборони у зв'язку із збройною агресією російської федерації;

відсутність взаємосумісності структури військової освіти в складових силах оборони із структурами та організацією військової освіти держав - членів НАТО [15];

відсутність міжвідомчої координації під час підготовки військових фахівців у складових сил оборони, централізованої підготовки офіцерського складу оперативного та стратегічного рівня військової освіти;

неповна відповідність змісту військової освіти сучасному досвіду бойової та оперативної підготовки військ (сил), їх застосуванню у війнах, локальних конфліктах, антитерористичних і міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки стандартам держав - членів НАТО;

неінтегрованість системи військової освіти із системою управління кар'єрою;

повільне впровадження сучасних інформаційних, інформаційно-комунікаційних, інтерактивних, особистісно-орієнтованих освітніх технологій і технологій дистанційного навчання, зокрема в рамках виконання Програми НАТО «Удосконалення військової освіти» (DEEP) [15];

недостатній рівень підготовки науково-педагогічних (педагогічних) працівників та інструкторів вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, закладів фахової передвищої військової освіти (далі – військові навчальні заклади) та навчальних частин (центрів) для викладання за освітніми програмами відповідно до потреб інтеграції в НАТО [15];

недосконалість організаційно-штатної структури військових навчальних закладів, навчальних частин (центрів) та її невідповідність динаміці розвитку ЗС України та інших складових сил оборони;

недосконала система вивчення іноземних мов військовослужбовцями, що не забезпечує достатній рівень володіння іноземними мовами для ефективної участі в заходах міжнародного оборонного співробітництва, міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, впровадження стандартів та процедур НАТО;

недієва система відповідальності стейкхолдерів, військових навчальних закладів за якість підготовки військових фахівців, реалізацію законодавчо закріплених вимог щодо внутрішнього та зовнішнього забезпечення і гарантування якості освіти та освітньої діяльності;

недостатнє забезпечення освітнього процесу новими, сучасними зразками озброєння і військової техніки, тренажерами, навчально-тренувальними системами, комплексами, лабораторіями, центрами моделювання тощо;

недостатній рівень співпраці між українськими військовими навчальними закладами та військовими навчальними закладами держав - членів НАТО.

Ураховуючи наведене, подальший розвиток системи військової освіти потребує її трансформації шляхом визначення нових підходів до формування структури та змісту, що дасть змогу забезпечити ефективну планомірну реалізацію закріпленого Конституцією України [1] стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в НАТО та Європейському Союзі, забезпечити ЗС України та інші складові сил оборони вмотивованим, професійним і освіченим особовим складом.

Метою Концепції [14] є визначення напрямів трансформації системи військової освіти щодо забезпечення безперервного освітнього та професійного розвитку військових фахівців упродовж військової кар'єри (службової діяльності) для набуття оперативних (бойових, спеціальних) спроможностей Міноборони, ЗС України, іншими складовими сил оборони для виконання завдань оборонного планування, застосування ЗС України та інших складових сил оборони, спільних дій у складі об'єднаних органів військового управління, а також їх взаємосумісності з відповідними структурами держав - членів НАТО.

Згідно із [14] трансформація системи військової освіти передбачає професіоналізацію ЗС України та інших складових сил оборони, інтеграцію

органів управління військовою освітою, мережі військових навчальних закладів, діючих стандартів освіти, професійних стандартів, нормативно-правової бази в єдиний комплекс складових системи військової освіти для забезпечення сил оборони військовими фахівцями. Професіоналізація військової освіти передбачає формування сучасної моделі професійної військової освіти, що забезпечує підготовку військових фахівців на основі їх безперервного професійного розвитку, враховує загальні тенденції розвитку системи національної та міжнародної безпеки, зміни принципів та способів ведення збройної боротьби, нові вимоги до якості військової освіти, формування доброчесності на основі стандартів НАТО. Професійна військова освіта має забезпечити розвиток військового лідера шляхом надання широкого спектру професійних знань та розвитку креативного мислення упродовж військової кар'єри.

Інтеграція в єдиний комплекс складових системи військової освіти передбачає [14] міжвідомчу координацію підготовки військових фахівців з питань оборони, централізовану підготовку офіцерського складу оперативного та стратегічного рівня для ЗС України та інших складових сил оборони, оновлення професійних стандартів, оптимізацію мережі військових навчальних закладів та їх структури, нормативно-правове забезпечення відповідних заходів.

Військова освіта є видом спеціалізованої освіти і спрямовується на здобуття компетентностей у сфері професійної військової діяльності під час навчання у безперервному інтегрованому освітньому процесі для досягнення відповідних рівнів і ступенів освіти та/або рівнів військової освіти [4, 5, 7-9, 11-14].

Система військової освіти відповідно до Концепції [14] включає такі складники, як ступені та рівні освіти, рівні військової освіти, галузі знань і спеціальностей (предметні області освіти і науки, військово-облікові спеціальності), стандарти освіти та професійні стандарти, освітні програми, кваліфікації, ліцензійні умови, заклади спеціалізованої освіти військового спрямування та інші суб'єкти освітньої діяльності, учасники освітнього процесу, органи управління у сфері військової освіти, а також нормативно-правові акти, що регулюють відносини між ними.

Структура військової освіти громадян України включає: допризовну підготовку; підготовку осіб за військово-технічними та військово-медичними спеціальностями; військово-професійну підготовку військовослужбовців рядового, сержантського (старшинського) складу строкової військової служби та військової служби за контрактом; підготовку військовослужбовців сержантського і старшинського складу військової служби за контрактом з одночасним здобуттям фахової передвищої освіти або ступеня вищої освіти молодшого бакалавра; підготовку військовослужбовців офіцерського складу; професійну військову освіту; військову підготовку громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу. Набуття нових та вдосконалення раніше набутих компетентностей на основі здобутої вищої, професійної (професійно-технічної) або фахової передвищої освіти та практичного досвіду здійснюється на курсах перепідготовки та/або підвищення кваліфікації відповідно до законодавства [14].

Допризовна підготовка передбачає здобуття особами первинних загальновійськових спеціальних компетентностей, необхідних для успішного засвоєння програми бойової підготовки. Допризовна підготовка включається до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 (Офіційний вісник України, 2012 р., № 11, ст. 400), що реалізується у закладах або структурних підрозділах закладів освіти, які забезпечують здобуття профільної середньої освіти, закладах професійної (професійно-технічної) освіти, якщо певний рівень освіти здобувається на основі базової середньої освіти за програмами, погодженими з Міноборони.

Керівництво, організація та проведення допризовної підготовки, а також її матеріально-технічне забезпечення здійснюються відповідно до законодавства. Підготовка осіб за військово-технічними та військово-медичними спеціальностями передбачає удосконалення призовниками військових знань і навичок з допризовної підготовки, а також набуття теоретичних знань та практичних навичок для виконання обов'язків на відповідних посадах у ЗС України та в інших складових сил оборони.

Підготовка осіб з військово-технічних та військово-медичних спеціальностей проводиться: з учнями закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які навчаються у них за професіями, спорідненими з військово-обліковими спеціальностями, - безпосередньо в таких закладах; з особами, які працюють, і тими, що тимчасово не працюють, а також учнями закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які навчаються в них за професіями, не спорідненими з військово-обліковими спеціальностями, - у закладах професійної (професійно-технічної) освіти міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та у закладах освіти Товариства сприяння обороні України. Організація і керівництво підготовкою осіб за військово-технічними та військово-медичними спеціальностями, а також її матеріально-технічне забезпечення здійснюються відповідно до законодавства. Підготовка (перепідготовка) осіб рядового складу включає базову загальновійськову підготовку та фахову підготовку (перепідготовку) за визначеною військово-обліковою спеціальністю.

Базова загальновійськова підготовка є обов'язковою підготовкою для осіб, які не проходили військової служби, призначена для набуття ними первинних знань, навичок і умінь, необхідних для виконання обов'язків військової служби, і проводиться в навчальних частинах (центрах) ЗС України та інших складових сил оборони.

Фахова підготовка (перепідготовка) призначена для підготовки громадян до військової служби на посадах рядового складу за визначеною військово-обліковою спеціальністю та проводиться у навчальних частинах (центрах) ЗС України та інших складових сил оборони. Фахова підготовка (перепідготовка) за спеціальностями, за якими підготовка у навчальних частинах (центрах) не здійснюється, проводиться на спеціальних курсах у військових ЗС України та інших складових сил оборони.

Підготовка осіб сержантського і старшинського складу включає багаторівневу підготовку та курсову підготовку (підвищення кваліфікації) у військових навчальних закладах, які здійснюють підготовку військових фахівців для ЗС України та інших складових сил оборони. Багаторівнева підготовка військовослужбовців для призначення на посади сержантського і старшинського складу (крім посад, призначення на які передбачає наявність ступеня фахової передвищої освіти фахового молодшого бакалавра або ступеня вищої освіти молодшого бакалавра) здійснюється за такими рівнями, як базовий, середній, підвищений та вищий.

Підготовка за базовим рівнем здійснюється за відповідними програмами на курсах лідерства з подальшою підготовкою на курсах фахової підготовки в навчальних частинах (центрах) на базі повної загальної середньої освіти за військово-обліковими спеціальностями, що споріднені з раніше набутими спеціальностями, для заміщення посад командирів відділень та їм рівних.

Підготовка за середнім рівнем здійснюється за відповідними програмами на курсах лідерства в навчальних частинах (центрах) на основі повної загальної середньої освіти та отриманого базового рівня підготовки для заміщення посад головних сержантів взводів, головних сержантів рот та їм рівних.

Підготовка за підвищеним рівнем здійснюється за відповідними програмами на курсах лідерства у військових навчальних закладах на основі повної загальної середньої освіти та отриманого середнього рівня підготовки для заміщення посад головних сержантів батальйонів та їм рівних.

Підготовка за вищим рівнем здійснюється за відповідними програмами на курсах лідерства у військових навчальних закладах на основі вищої освіти за освітнім ступенем не нижче бакалавра та отриманого підвищеного рівня підготовки для заміщення посад головних сержантів (головних старшин) бригад (полків), їм рівних та вище.

Курсова підготовка (підвищення кваліфікації) сержантського і старшинського складу на посади інструкторів навчальних підрозділів та штабних сержантів здійснюється у військових навчальних закладах, які здійснюють підготовку військових фахівців для ЗС України та інших складових сил оборони.

Підготовка на посади сержантського і старшинського складу військової служби за контрактом, призначення на які передбачає наявність ступеня фахової передвищої освіти фахового молодшого бакалавра або ступеня вищої освіти молодшого бакалавра, здійснюється у закладах фахової передвищої військової освіти або вищих військових навчальних закладах (військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти) відповідно за освітньо-професійними програмами відповідних спеціальностей (спеціалізацій).

Здобуття військової освіти для проходження військової служби на посадах офіцерського складу здійснюється в рамках поєднаних формальної і неформальної освіти в межах освітніх програм відповідно до стандартів вищої освіти, переліку галузей знань і спеціальностей за відповідними ступенями вищої освіти (науковими ступенями) та рівнями військової освіти.

У рамках формальної освіти передбачено здобуття таких ступенів вищої освіти та наукових ступенів, як бакалавр, магістр, доктор філософії та доктор наук. У рамках неформальної освіти передбачено здобуття таких рівнів військової освіти, як тактичний, оперативний та стратегічний. Підготовка осіб до проходження військової служби на посадах офіцерського складу здійснюється на основі повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої чи вищої освіти для здобуття відповідних ступенів вищої освіти та/або рівнів військової освіти.

Підготовка осіб на посади офіцерського складу здійснюється у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти та передбачає:

здобуття ступеня вищої освіти бакалавра (магістра) одночасно із здобуттям тактичного рівня військової освіти; здобуття відповідного рівня військової освіти на курсах професійної військової освіти;

здобуття ступеня вищої освіти магістра в галузі знань «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» за визначеними спеціальностями після здобуття оперативного рівня військової освіти;

здобуття ступеня вищої освіти магістра в галузі знань «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» за спеціальністю «Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності)» для сил оборони після здобуття стратегічного рівня військової освіти;

здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії; здобуття наукового ступеня доктора наук. Ступінь вищої освіти бакалавра та тактичний рівень військової освіти здобуваються на основі повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти курсантами за освітньо-професійними програмами відповідних спеціальностей з одночасним опануванням освітніх програм професійної військової освіти базового (L-1A) та фахового (L-1B) курсів тактичного рівня.

Ступінь вищої освіти магістра та тактичний рівень військової освіти здобуваються на основі ступеня вищої освіти бакалавра курсантами (слухачами) за освітньо-професійними (освітньо-науковими) програмами відповідних спеціальностей з одночасним опануванням освітніх програм професійної військової освіти командного курсу тактичного рівня (L-1C). Ступінь вищої освіти магістра в галузі знань «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» за спеціальностями «Військове управління (за видами збройних сил)», «Забезпечення військ (сил)» здобувається на основі ступеня вищої освіти не нижче бакалавра, у тому числі здобутого в інших галузях знань, слухачами, які в рамках професійної військової освіти опанували освітні програми командного курсу тактичного рівня (L-1C), командно-штабного курсу тактичного рівня (L-2) та курсу офіцерів об'єднаних штабів оперативного рівня (L-3). Освітня програма курсу офіцерів об'єднаних штабів оперативного рівня (L-3) є складовою освітніх програм магістра за такими спеціальностями.

Ступінь вищої освіти магістра в галузі знань «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» за спеціальністю «Національна безпека (за окремими сферами забезпечення та видами діяльності)» здобувається на основі ступеня вищої освіти магістра за іншими спеціальностями, у тому числі інших галузей знань, слухачами, які в рамках професійної військової освіти опанували освітні програми курсу офіцерів об'єднаних штабів оперативного рівня (L-3) та курсу вищого керівного складу стратегічного рівня (L-4). Освітня програма курсу вищого керівного складу стратегічного рівня (L-4) є складовою освітньої програми магістра за такою спеціальністю.

Ступінь вищої освіти доктора філософії може здобуватися особами офіцерського складу на основі ступеня вищої освіти магістра за освітньо-науковими програмами відповідних спеціальностей в ад'юнктурах вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти та наукових установ, а також поза ад'юнктурами особами, які професійно займаються науковою та науково-педагогічною роботою. Науковий ступінь доктора наук може здобуватися особами офіцерського складу на основі ступеня вищої освіти доктора філософії (кандидата наук) у докторантурах вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, наукових установ та шляхом самостійної підготовки. Здобуття відповідного рівня професійної військової освіти може здійснюватися військовими навчальними закладами держав - членів НАТО. Порядок визнання рівнів професійної військової освіти, отриманих у військових навчальних закладах держав - членів НАТО, визначається Міноборони та іншими складовими сектору безпеки і оборони.

Військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу на добровільних засадах проходять громадяни України, які здобули або здобувають освітній ступінь вищої освіти не нижче бакалавра, придатні до військової служби за станом здоров'я та морально-діловими якостями. Військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу проводиться у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти. Реалізація Концепції [14] сприятиме задоволенню ключових інтересів ЗС України та інших складових сил оборони в забезпеченні їх висококваліфікованими військовими фахівцями.

Моніторинг та оцінка результатів реалізації Концепції [14] має на меті визначення повноти та рівня здійснення заходів щодо трансформації системи військової освіти. Проведення моніторингу та оцінки результатів реалізації Концепції здійснюється Міноборони на основі щорічних звітів відповідних державних органів сил оборони, яким підпорядковані відповідні заклади спеціалізованої освіти військового спрямування та інші суб'єкти освітньої діяльності системи військової освіти.

До функцій Міноборони у процесі моніторингу та оцінки результатів реалізації Концепції [14] належать: координація діяльності відповідних органів управління складових сил оборони, державних органів та взаємодія з органами місцевого самоврядування щодо реалізації Концепції; визначення ефективності її реалізації; оприлюднення інформації щодо результатів здійснення заходів та

досягнення показників реалізації Концепції, підготовка і оприлюднення на своєму офіційному веб-сайті узагальненого звіту про виконання завдань та заходів з її реалізації на відповідний період, крім інформації з обмеженим доступом.

Таким чином, розглянуті концептуальні основи дозволяють сформулювати науково-обґрунтовані шляхи трансформації військової підготовки громадян України до існуючих та майбутніх загроз воєнного характеру. В основу пропозицій покладено розроблений із врахуванням практичного досвіду відсічі збройної агресії проти України, вивчення досвіду провідних країн світу, пілотний проект «Військова підготовка населення впродовж життя» [16], який полягає у впровадженні поетапної підготовки громадян України до оборони, починаючи з першого класу загальноосвітньої школи – військово-патріотичне виховання молоді та формування в них оборонної свідомості, продовжуючи підготовку в закладах вищої освіти – отримання військово-облікових спеціальностей за профілем навчання, а в подальшому підтримання військової навченості громадян впродовж життя до досягнення ними граничного віку перебування у запасі.

Генеральним штабом ЗС України спільно з Департаментом військової освіти і науки Міністерства оборони України та Міністерством освіти і науки України реалізовується частина пілотного проекту (рис. 1), що передбачатиме з вересня 2024 року викладання студентам другого курсу базової загальновійськової підготовки [17].

Крім цього, здійснюються заходи щодо суттєвої трансформації системи підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу, приведення її у відповідність до потреб ЗС України та інших складових сил оборони. В програми підготовки включено освітні програми курсів професійної військової освіти тактичного рівня. В програмах підготовки офіцерів запасу розпочато застосування інноваційних методів навчання з науково-методичним забезпеченням та одночасним впровадженням у освітній процес бойового досвіду застосування ЗС України.

В американських середніх школах, як державних, так і приватних, реалізується федеральна програма підготовки молодших офіцерів запасу (рис. 2), а точніше, юнацькі курси JROTC (Junior Reserve Officers 'Training Corps) [18].

Ще в 1916 році президент США Вудро Вільсон підписав закон про національну оборону, в якому говорилося і про початкову військову підготовку підлітків, яка повинна була вестися на курсах JROTC. Потім в 1964 році курси були значно модернізовані у відповідності зі спеціальним законом про підготовку молодших офіцерів запасу [18].

У відповідності з законом [18], основними цілями JROTC є виховання в підростаючому поколінні почуття громадянства і патріотизму, розвиток впевненості у власних силах, лідерства, поліпшення здатності спілкуватися і усно, і у письмовій формі, підвищення рівня фізичної підготовки, виховання поваги до американських збройних сил і їх ролі у захисті національних інтересів, розвиток командних та стройових навичок, основних військових правил. Як говориться в самій програмі, вона готує підлітків до того, щоб «краще служити своїй

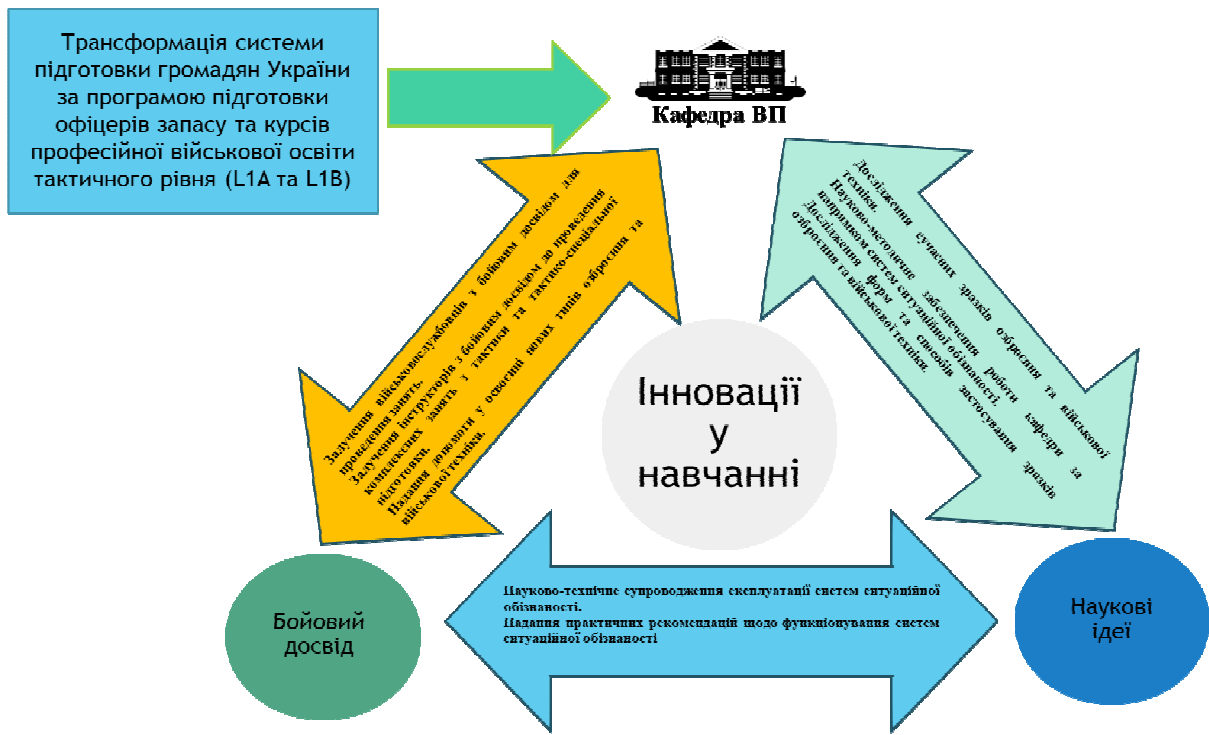

Рис. 1. Трансформація системи підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу

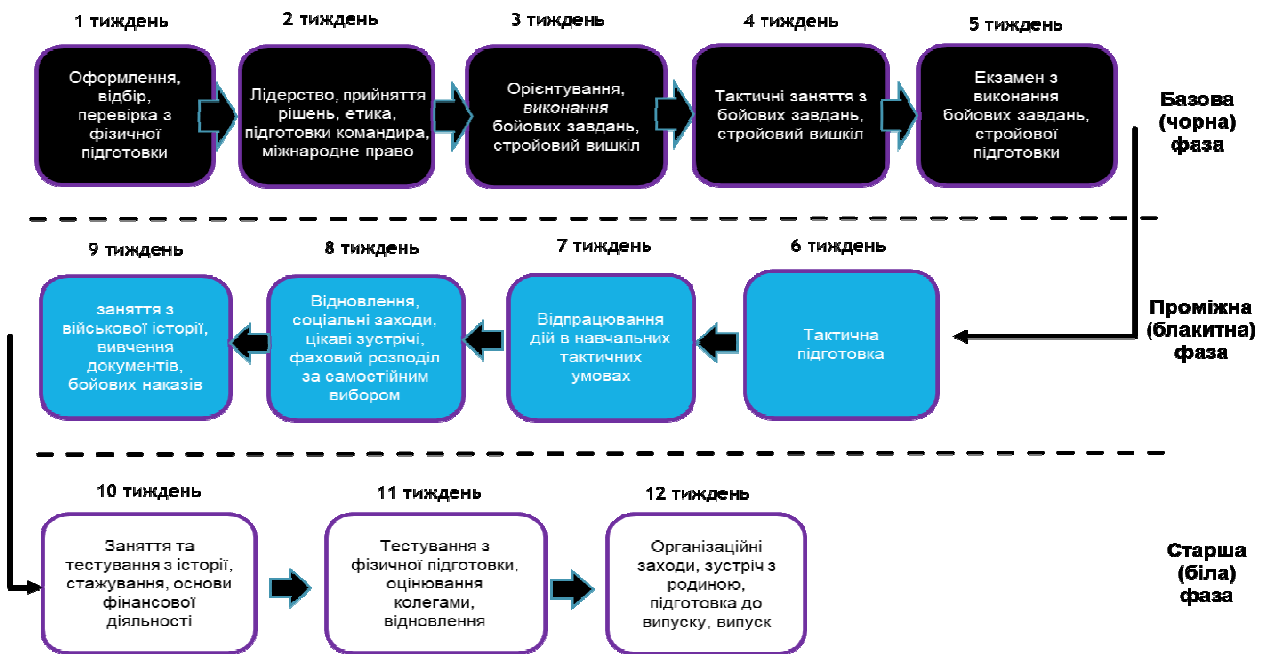

Рис. 2. Федеральна програма підготовки молодших офіцерів запасу JROTC

країні в якості лідерів та підготуватися до військової служби». «Я майбутнє Сполучених Штатів Америки» – свідчить один з пунктів статуту JROTC. Досить вагомий аргумент для представників юного покоління, щоб виховати у них любов до батьківщини. Молодь вчать з особливою пошаною ставитися і до американського способу життя, закладаючи в систему їх цінностей такі поняття, як «батьківщина», «конституція», «національна безпека» [18].

Щодо нової системи підготовки офіцерів запасу України (рис. 3) пропонується обов'язково у закладах вищої освіти проводити курс базової загальновійськової підготовки, а саме теоретичний курс підготовки, крім цього створити регіональні спеціалізовані центри військової підготовки для практичної підготовки, що дасть можливість створити потенційний резерв рядового складу.

За власним бажанням найбільш вмотивований особовий склад, після завершення курсу базової загальновійськової підготовки проходить відбір (медична комісія, фізична підготовка, тестування), який передуватиме поповненню потенційного резерву сержантського та офіцерського складу [16].

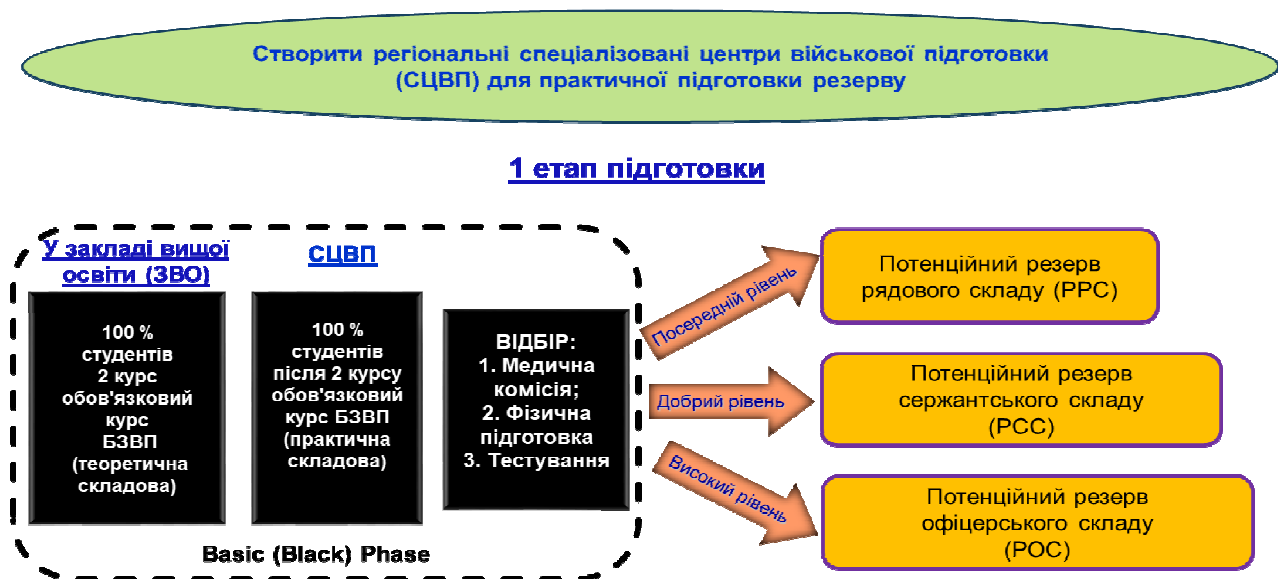

Рис. 3. Перший етап військової підготовки громадян України

Щодо другого етапу (рис. 4) – це створення резерву офіцерського складу, після отримання теоретичних знань та основ фахової військової підготовки та з подальшим його розподілом на інженерний та командний склад (проявив лідерські якості за результатами тестування) [16].

Щодо третього етапу (рис. 5) – це подальша підготовка резерву офіцерського складу з проведенням теоретичного курсу та наданням основ з фахової військової підготовки з подальшим проведенням навчального збору, складанням військової присяги та проведенням розподілу щодо присвоєння офіцерських та сержантських звань.

Стимулювання має бути передбачене на кожному із етапів. Пропозиції щодо служби громадян України в резерві наведено на рис. 6.

Зокрема, служба у резерві має тривати до граничного віку. При цьому, раціональна періодичність підготовка резервістів та підвищення рівня навченості на зборах має бути для: рядового складу – раз в 4 роки; сержантського та офіцерського складу – раз в 3 роки [16].

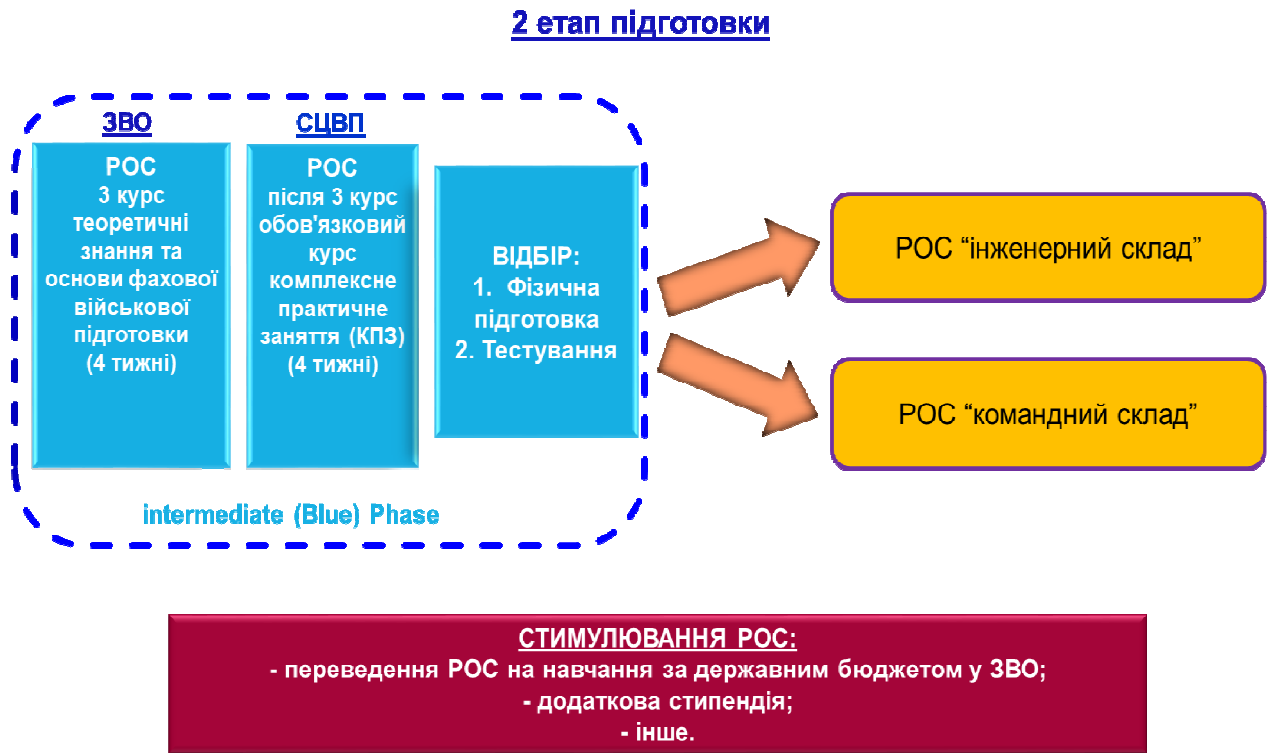

Рис. 4. Другий етап військової підготовки громадян України

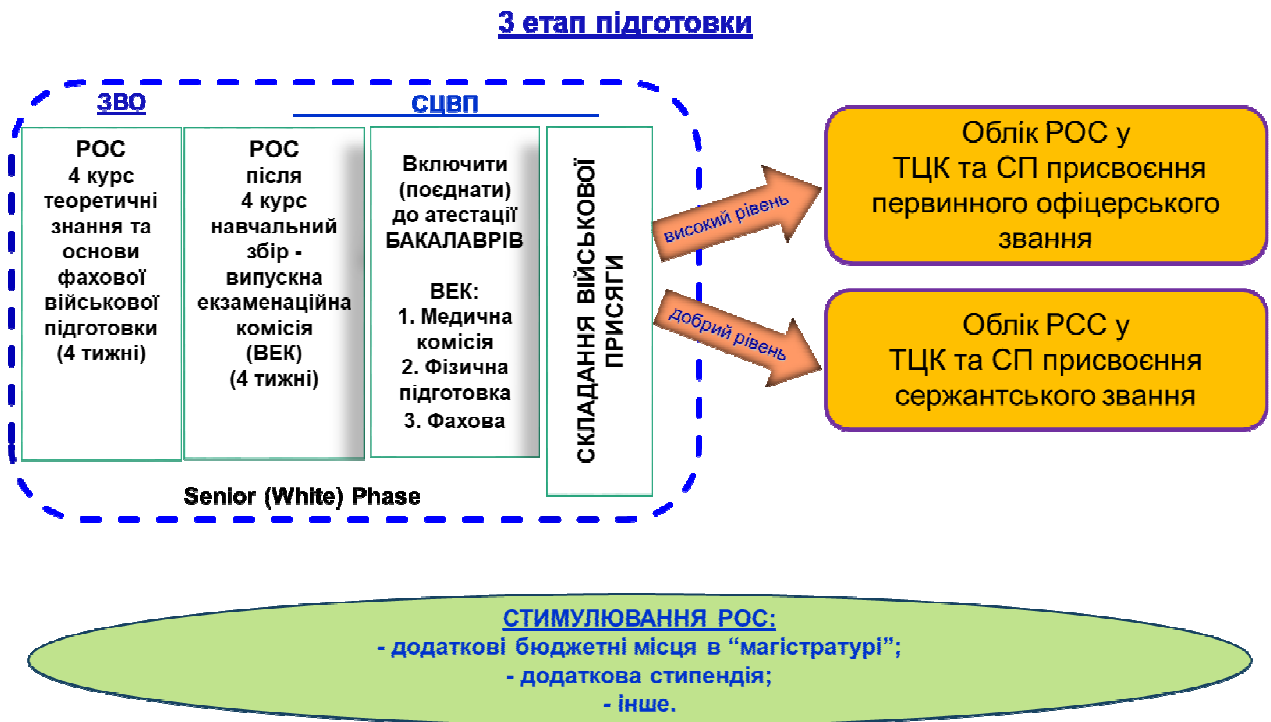

Рис. 5. Третій етап військової підготовки громадян України

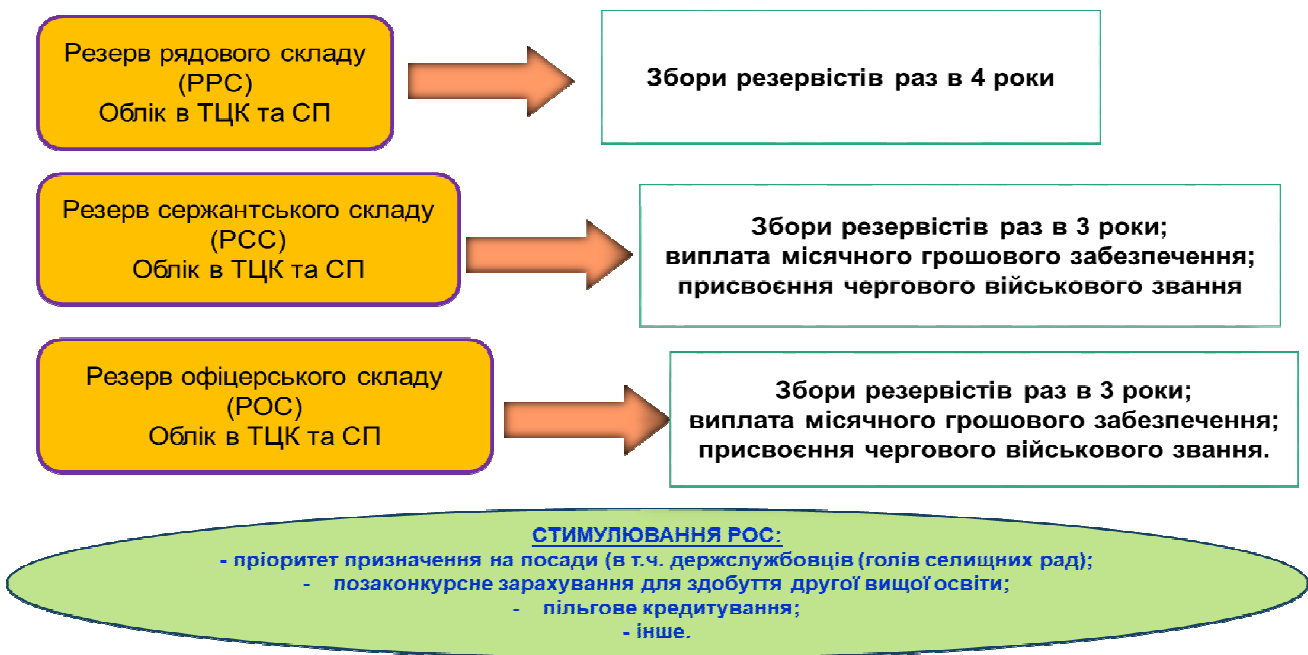

Рис. 6. Пропозиції щодо служби та підготовки громадян України у резерві

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, пропозиції щодо удосконалення нормативно-правових актів підготовки громадян України до військової служби враховують досвід відсічі широкомасштабної агресії російської федерації проти України та провідних країн світу. Їх практична реалізація дозволить значно підвищити рівень готовності суспільства до реагування на виникаючі загрози воєнного характеру у майбутньому, збільшити бойовий потенціал держави, за рахунок чого зменшити людські втрати під час ведення бойових дій у сучасних воєнних конфліктах. Безперечно практична реалізація розроблених пропозицій, як і будь-якої реформи, тягне за собою додаткові витрати державного бюджету у найближчій перспективі. При цьому, техніко-економічна ефективність може бути підтверджена лише через відповідний період часу шляхом оцінки рівня зниження втрат серед особового складу, озброєнні і військової техніки, або у відвернутих втрат, недопущення втрати території країни та забезпечення її територіальної цілісності у війнах майбутнього.

ЛІТЕРАТУРА

- 1 Конституція України // відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141 із змінами від 2019 року.
- 2 Закон України “Про національну безпеку України” від 21 червня 2018 року № 2469-VIII.
- 3 Закон України “Про військовий обов’язок і військову службу” від 25 березня 1992 року № 2232-XII.
- 4 Закон України “Про освіту” від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII.
- 5 Закон України “Про вищу освіту” від 01 липня 2014 року № 1556-VII.
- 6 Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність” від 26 листопада 2015 року № 848-VIII.
- 7 Закон України “Про фахову передвищу освіту” від 06 червня 2019 року № 2745-VIII.

8 Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року “Про Стратегію національної безпеки України”.

9 Указ Президента України від 25 березня 2021 р. № 121 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року “Про Стратегію воєнної безпеки України”.

10 Указ Президента України від 11 травня 2021 р. № 189 “Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна - НАТО на 2021 рік”.

11 Указ Президента України від 1 лютого 2022 р. № 36 “Про першочергові заходи щодо зміцнення обороноздатності держави, підвищення привабливості військової служби у Збройних Силах України та поступового переходу до засад професійної армії”.

12 Указ Президента України від 17 вересня 2021 р. № 473 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року “Про Стратегічний оборонний бюлетень України”.

13 Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки // схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286.

14 Постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1490 “Концепція трансформації системи військової освіти”.

15 Освіта та індивідуальна підготовка (E&ITD) // Спільна директива стратегічних командувань НАТО від 10 вересня 2015. К.: НУОУ, 2021. – 178 с.

16 Військова підготовка населення впродовж життя // пілотний проєкт. К.: ДВОН МОУ, ЦУВО ГШ ЗСУ, 2023.

17 Постанова Кабінету Міністрів України від 21 червня 2024 № 734 “Про затвердження Порядку проведення базової загальновійськової підготовки громадян України, які здобувають вищу освіту, та поліцейських”.

18 Junior Reserve Officer Training Corps (JROTC) // англо-український військовий словник. URL посилання: <https://english-military-dictionary.org.ua/junior-reserve-officer-training-corps-jrotc>.

REFERENCES

1 Konstytutsiia Ukrainy // vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 1996, № 30, st. 141 iz zminamy vid 2019 roku.

2 Zakon Ukrainy “Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy” vid 21 chervnia 2018 roku № 2469-VIII.

3 Zakon Ukrainy “Pro viiskovy i oboviazok i viiskovu sluzhbu” vid 25 bereznia 1992 roku № 2232-XII.

4 Zakon Ukrainy “Pro osvitu” vid 05 veresnia 2017 roku № 2145-VIII.

5 Zakon Ukrainy “Pro vyshchu osvitu” vid 01 lystopada 2014 roku № 1556-VII.

6 Zakon Ukrainy “Pro naukovu i naukovo-tekhnicnu diialnist” vid 26 lystopada 2015 roku № 848-VIII.

7 Zakon Ukrainy “Pro fakhovu peredvyshchu osvitu” vid 06 chervnia 2019 roku № 2745-VIII.

8 Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 14 veresnia 2020 r. № 392 “Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 14 veresnia 2020 roku “Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy”.

9 Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25 bereznia 2021 r. № 121 “Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 25 bereznia 2021 roku “Pro Stratehiiu voiennoi bezpeky Ukrainy”.

10 Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 11 travnia 2021 r. № 189 “Pro Richnu natsionalnu prohamu pid ehidoiu Komisii Ukraina - NATO na 2021 rik”.

11 Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 1 liutoho 2022 r. № 36 “Pro pershocherhovi zakhody shchodo zmitsnennia oboronozdatnosti derzhavy, pidvyshchennia pryvablyvosti viiskovoi sluzhby u Zbroinykh Sylakh Ukrainy ta postupovoho perekhodu do zasad profesiinoi armii”.

12 Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 17 veresnia 2021 r. № 473 “Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 20 serpnia 2021 roku “Pro Stratehichniy oboronnyi biuletyn Ukrainy”.

13 Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022-2032 roky // skhvalena rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 liutoho 2022 r. № 286.

14 Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 hrudnia 2022 r. № 1490 “Kontseptsiiia transformatsii systemy viiskovoi osvity”.

15 Osvita ta indyvidualna pidhotovka (E&ITD) // Spilna dyrektyva stratehichnykh komanduvan NATO vid 10 veresnia 2015. K.: NUOU, 2021. – 178 s.

16 Viiskova pidhotovka naseleння vprodovzh zhyttia // pilotnyi proiekt. K.: DVON MOU, TsUVO HSh ZSU, 2023.

17 Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 chervnia 2024 № 734 “Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia bazovoi zahalnoviiskovoi pidhotovky hromadian Ukrainy, yaki zdobuvaiut vyshchu osvitu, ta politseiskykh”.

18 Junior Reserve Officer Training Corps (JROTC) // anhlo-ukrainskyi viiskovyi slovnyk. URL posylannia: <https://english-military-dictionary.org.ua/junior-reserve-officer-training-corps-jrotc>.

SUMMARY

Vitaliy Rakhmanov,

Dr. (Pedagogical Sciences), professor
National Defense University of Ukraine, Kyiv

Volodymyr Kotsiuruba,

Dr. (Technical Sciences), professor
National Defense University of Ukraine, Kyiv

Integration Principles for Improving Regulatory and Legal Acts on the Preparation of Citizens Ukraine for Military Service

Introduction. *Based on the analysis of domestic and foreign scientific research, the article considers the integration principles of improving regulatory legal acts on the preparation of citizens of Ukraine for military service. This will significantly increase the level of readiness of society to respond to emerging threats of a military nature in the future, increase the combat potential of the state, thereby reducing human losses during hostilities in modern military conflicts. The article identifies the development of the military education system, which requires its transformation by identifying new approaches to the formation of the structure and content, which will allow ensuring the effective systematic implementation of the state's strategic course enshrined in the Constitution of Ukraine for the acquisition of full membership of Ukraine in NATO and the European Union, and providing the Armed Forces of Ukraine and other components of the defense forces with motivated, professional and educated personnel.*

Purpose. *The integration principles of improving regulatory legal acts on the preparation of citizens of Ukraine for military service are formed.*

Methods. *Systematic approach and analysis, induction and deduction, comparison, generalization and systematization, modeling.*

Results. *The considered conceptual principles allow us to formulate scientifically based ways of transforming the military training of Ukrainian citizens to existing and future threats of a military nature. The proposals are based on the pilot project “Military Training of the Population Throughout Life”, developed taking into account the practical experience of repelling armed aggression against Ukraine and studying the experience of leading countries in the world. This will allow us to implement phased training of Ukrainian citizens for defense, starting from the first grade of a general education school - military-patriotic education of young people and the formation of a defense consciousness in them, continuing training in higher education institutions - obtaining military-accounting specialties according to the profile of study, and subsequently*

maintaining the military training of citizens throughout their lives until they reach the maximum age for being in the reserve.

Originality. *The article presents measures to transform the system of training citizens of Ukraine under the reserve officer-training program, bringing it into line with the needs of the Armed Forces of Ukraine and other components of the defense forces. The training programs include educational programs of professional military education courses of the tactical level. The reserve officer training programs have begun to use innovative teaching methods with scientific and methodological support and simultaneous introduction into the educational process of combat experience of the Armed Forces of Ukraine.*

Conclusion. *The article presents proposals for improving regulatory legal acts for training citizens of Ukraine for military service, taking into account the domestic experience of repelling large-scale aggression of the Russian Federation against Ukraine and leading countries of the world. Their practical implementation will significantly increase the level of readiness of society to respond to emerging threats of a military nature in the future, increase the combat potential of the state, thereby reducing human losses during combat operations in modern military conflicts.*

Keywords: *military education; regulatory and legal acts; training of citizens of Ukraine; professional development.*